

בין עיבל וגריזים

על המשורר יעקב שטיינברג

יעקב קופליביץ

עם האני החיצון, התגלמות המהות בהוויה, ואילו בשטיינברג — האדם החיצון היה ארטיסט, עושה בלהטים, שחומר אמנותו הוא לבות-אנוש, מגבר חיילים למצוא חן, לא בלי אחיזת-עינים ופרכוסים פיתוי דק, צייר-אשליות מעלה בבואות חמדה בירקרק-הרוץ ארסי על פני אגם נרפשי ועומד של יאוש קטלן, רבי-נג פיקח ודעתו, חכמי משלים ואדיר בשנינה, יפה דורש מזולתו ומקל ראש בנוגע לעצמו, כזה היה האדם החיצון, ואילו האדם הפנימי, הנסתר, היה ההיפך הגמור מזה: נזיר שפל-רוח ונאלם, שאינו נושא עין לא אל יפיה-צורה ולא אל יפיה-צליל, כדי שלא להתחייב בנפשו שומרת הקודש שבנצח, הוא „העתיד“ בפיו (ורק בדבר הזה נפגשו שתי ישויותיו, כי גם לשטיינברג השלוח-חוצה לא היתה כל זיקה לא לציור ולא למוסיקה); שופט עצמו לעומק וללא חנינה ודין האלמוני האנושי הגה כאן ברוחו הסלחנית, הצורבת כדמע, את חוסר-המוצא הנצחי, גורל אדם על אדמות; חכמי-רוזים עז וקדמון כסלע-הרים, שאימת ההוויה נפתחה לפניו כתהום ללא מפלט — תהום רחבה כלי-כך, שלעומתה מידת האומה ושיעור היחיד דבר אחד הם, ממש כנקודה לעומת איך-הסוף, אלא שהיחיד והכלל מזדהים כאן לא לחיוב (כמו אצל ביאליק), אלא לשלילה.

וראה זה פלא: האדם הפנימי המגובש הזה כאילו לא התערב כלל בעסקיו ובהוויתו של האדם החיצון, משנהו, ולא השפיע כלל בארצו על אופיו שבוי-המצוקים, ניצחו מצוקיו את ארצו באופיו, והוא מודה:

בְּעֵינַי קָצְתִי דוֹקֵם בְּאֵמֶת זוֹ שְׂפוּלָה, /
הַטּוֹרֶפֶה גוֹר חֲקֵתָהּ בְּפֶתַח כָּל מַסְרָה; / בְּקִרְוֵא
בְּסִתְרֵי גוֹרֵל קָרָאתִי לְקִרְאֵת גְּבוּלָה / מְזַמֶּת־
סִיִּים פּוֹתָהּ, הַמְיֻדָּה וְעֵקְרָה.

וידוי אחר על-אודות „האמת“ והילופיה בני-פש כלול בשיר האחרון („בדרך“) שבכרך שיריה, באחת „הבלדות“ הקטנות שלו (כתבים, הוצאת ועד-היובל, תרצ״ו, כרך א', עמ' שע"ט): „הצורף“ יצא למלאכתו והכלים באמתחתו, אך

א

יעקב שטיינברג היה מאותם „מסוערי-גורל נלבבים“ (כך הוא עצמו מגדיר את טיפוסו), שמהות יצירתם מותנית בניגוד פנימי, הללו — „רוח-הקודש“ נדלקת בהם דוקא מתוך ההתנגדות שות המתלהמת בין שני הפכים שבנפש, כניצוץ זה המתמלט מהכאת ברזל באבן-צור, שירתם ארורה בעבורם, מאחר שהיא מין פורענות על חטא קדום, שלא הם חטאו, אלא שהוטל בהם כוהמת גורל אכזר, „חטא“ זה, שחלק אחד של נפשם חוטא על-כרחו לחלקה השני, בו רוחם מייחמת את כשרונם, שירתם — מיטב הוויתם — היא תוצאת הקללה הרובצת עליהם, קללת חיים שאין עמם זיקה לשלטון-ההפכה, אלא כפותים הם לנצחונם של היצר „הרע“ על היצר „הטוב“ ומובלים שבי בידי „השטן“ המנצח, עריץ אומלל זה, „הרוצה תמיד ברע ונמצא יוצר את הטוב“, כיון שמכתו המגית גורמת לפרץ מעיין השירה, מאבק הפכים זה, שהתגעש בנפשו של יעקב שטיינברג כל ימיו, אפשר להגדירו כניגוד בין האהבה לבין התאוה, במובנן הרחב ביותר, האהבה — כלל זיקותיו לאמת הנזירה, לשלימות הענווה, לחיוב השקט, לטוהר החסוד; התאוה — כלל זיקותיו לשלילה היהירה, להשליות מפתות „בחליפות הבל“, לשבירת-הכלים האינדיבידואלי-ליסטית, לריבוי החולני, האמת — דרך הגאולה העצמית; התאוה — דרך הריסת עצמו, כל ימיו שומע היה שטיינברג בקרבו קול מתחנן, כמין תפילה אל עצמו, קול האני החיובי שבו, שביקש להיחלץ ולזכות באור הצלול, וכל ימיו היה מתאכזר לו ומחזיקו בכלא של האני השלילי שבו, כמתנקם בו, באני הראשון, על חטא שלא חטא זה, על חטא שהאחרים חטאו לו, והיה מכפישו באפר החם של בוזו למציאות, בין גחלי מאויים בני-חלוף.

עַפְעַפֵי יִישִׁירוּ לְתֵהֵלָה / וְדַבְרֶמָה לְתֵהוֹם
בְּדַרְכֵינִי, / מְחֻקָּה עַל חוֹתֵם נְעוּרֵי / פִּלְתֵי
הַקֶּסֶם: הַנְּנִי.

„הנני“ — הלא זאת הודהות האני הפנימי

ובהרגשת אוהביו נחל העיקר נצחון על הטפל — שלא מדעת בעליו ואף למרות רצונו.

ב

ריב עיבלי־וגריזים שכרוחו, הריב בין האומן הגועי־הקדמון, שוחר־החיוב והכורע בתפילה, ובין היאוש הסובייקטיבי, המקלל והמשחית, זה הריב אשר גרם לתבוסת האדם בן־הנביאים שבשטיינברג לפני תאוות־ההרס של הכופר הפגני, האלפסנדרוני, שבקרבו, הוא שגרם ממילא גם לנצחון האינדו־ויודואליזם על שליחות־הצי־בור כיצירתו. שירת־היחיד של שטיינברג בלעה ומיזגה בה את תפעול־הכלל ובללה אותו בדמה עד שנהפך ליסוד בין יסודות עולם־היחיד שלו. יאושו אינו סוגר ומסוגר בפני חיי הכלל, להת־נכר להוית עמו ולפגעי הדור, אלא הוא נעשה לו מין עמדה, להשקיף מעליה על מה שמחוץ לנפשו ולמאווייה:

היאוש מְצַפֶּה רָם, וצְרִיתוֹ הַנְּנֻעִים / נְפֻטָּהִים
לְעֵת־מְצוֹא לְאָחֵד זָר וּפְלֵאי; / מְסֻכֵּי חֲרָשִׁי
חַיִּים וּמוֹץ וּמְכַתֵּת גְּלָמִים — / וְצִוֵּי הַזָּר בּוֹחֶנֶת —
אִשִּׁים וְאֶצוֹר בְּכָלִי.

„הזר“, כפי שהוא מכנה את עצמו במרירות גאה, בוחן ומלקט ואוצר בכליו את רסיסי היקר של נזר הזוֹן־העם, שנפל ונשבר והתערב עם מוץ וחרסי חולין, חוסר־האונים של העם ורפיון היחיד נתמזגו לאחד ברוחו.

בְּתִקְנֵת דוֹר־תְּלוּף וּבְאֵמוֹן שְׁעַת דְּמָדוּקִים
בְּקִשְׁתִּי לִי תִסוֹת בְּבִטְבָּה הַנּוֹפֶלֶת.
וְהִנֵּה מָט הַפֶּל כְּתִרְמִית גָּזַר עֲלוֹטִים,
וְגִיל קָל מִי נְאֻלָּם דוֹם בְּצַחוֹק־אֲנֻלָּת.

מבשרו הזה איפוא כי היחיד האובד בענות לבבו מפני הרעה אשר מצאה את מקורה, את הכלל, אינו נושע בהסבר ההכרה למהותה של הקללה הרובצת עליו, ואף בשורת הגאולה אין בכוחה להפיג את צערו, צער היחיד. הוא זקוק לפתרון חידתו האישית, לפתרון אשר יגמול חסד לנששו הנהלאה שלו. ומה לי דְּבָרֵי קְדוֹשָׁף הַמְּנַפְאִים / אֵת קֶץ הַרְחֻקִים וְהַטּוֹב לְקֶץ הַעֲתִים — / וּמְקַלֵּט אֵין לְכִלְיוֹן נֶפֶשׁ וְלַחְלוֹם ז' / ומה לי יום הַגְּמוּל — מֵאַחֲרֵי רַק הַתְּהוֹם — הרגשתו אומרת לו כי רק אם ימצא את המעיין הגנוי לו לבדו, ליחיד, לרוות את צמאונו לאושר,

החומר הדרוש — „האמת“ — חסר. ובשיר „הגביע“ (שם, עמ' שע"ד) מנסה „הצורף“ תחילה ליצוק את גביע־המלכות ממתכות יקרות, מאשו, ורק „בדיל בן־כלאיים“ מקבל מידו זוהר חדש, שלא היה בתוכו, ונעשה גביע־קסמים...

שטיינברג, משורר אמת ומשורר דק, נוצר לגדולות־רות, אך לא נולד אלא לנצוֹר־רות־נפש בלבד. אולי נעוצה סיבת הדבר, בחלקה, בנסיכות ילדותו, מוצאו ותורשתו הנפ־שית. הוא לא לקח עמו, בצאתו מבית אביו ומעירו הביילורוסית הקטנה אל העולם הגדול, צידה של „דעת־חיים“ (מה שנקרא בפי הצרפתים: Savoir vivre) וחינוך־הנפש במעגלות ישובו של עולם וכבוד־האדם, כדרך אנשי־תרבות במערב, בדור הקדום. הרגשה מסותרת של נחיתות כמו כאי־שהחברה, שחילחלה בו („השֵּׁלִים, הַנֶּהָ שָׁמוּ. שְׂכַתְנִי בֵּין עֲבָדָיו, / עֲלֶיךָ יִשְׁתְּתִי פְּרוֹוֹת, לֹא אִישׁ בְּחָצֵר הַמְּלוֹכָה“), גורמת היתה לו לעטות צינת־קשקשים קשה וקובע־זעף תוקפני, מזדקר בברק־מרי; והליכותיו העיקשות־גמהרות, חומדות־העריצות ונעוות־הכשלוֹן גרמו להרחיק מעליו את רוב אָחָיו ורעינו. לא לחינם שואלת רעית „הצורף“ את בחירה, באחת „הבלדות“ הקטנות:

כֵּל יִקְרוֹת חַיִּף — פְּבֻלּוֹת מִי שְׁמָן ז'
נִצֵּן וַיֵּאמֶר: בְּכֹהִי אֲנֻלְתִּי —
שְׁחַמֵּי אֵת טוֹבִי וְחַפְצֵי הַצִּלְתִּי.

קשה היתה קליפתו של איש פלאי ויקר זה. ברם, מתחת לחצץ הגורסני של מדון וקפדנות ואגוטיוס מתפלש באהבת־עצמו, ששיבש את דרכו עם הבריות, עולה היה תמיד המיית המעי־נות הזכים אשר במעמקיו, ובזכותם אהבוהו ידי־דיו המעטים, אף אם נפגעו לא־אחת ממנהגו עמו: אנוסים היו לאהוב אותו — ולא ידעו בקלמה. תוויתו הגנוזה, הצרופה באש העקידה המסותרת שערך לעצמו, היא שדובבה אל לבנו מבעד לאזרים החרוכים והצרובים. הוא לא יכול לחיות לפי הטוב והיקר שבו, אבל טוב־ויקר זה היה חי בו כליכך, מוחש כליכך, שבגללו לא יכול הקרוב אליו למנוע ממנו אהבה. את האדם החיצוני שבו קשה היה לקבל; לאדם הפנימי שבו אי־אפשר היה להתנכר בשום פנים. באדם כפול־אני זה ניצח האני הטפל את האני העיקרי בהרגשת־עצמו הסובייקטיבית; אבל בהכרת פניו

וההסתייגות השכלית שבאיש. לנוכח חונו הרוחני הלוהט והגדול (אפרכי לא ברור, מבהינת ההפרה) נראו לו כל המעשים הנעשים במערכי התחיה שלנו והנה הם חיוורים וקטנים, והמטרה העיקרית מהם והלאה („שיריהם כקול תבת זמרה / המקהיל קהלות בחוצות“). משום כך הוא נושא עיניו, בתפילת ספקן ובלהט יאוש, אל העתיד, זה המושג הסמל הסתום ונורא־ההוד, המושך והנוסך שכרוך, שדוכב בו את מיטב שירו („היתנון אל העתיד“, כתבים, כנ"ל, עמ' 217).

וְאָנִי, אֲשֶׁר נִדְחַמִּי בֵּין רִבְבוֹת רִבְבָה
לְשַׁחַת יְקָרֹת נַפְשִׁי אֶל תַּחַת רִבְלֵי נְרִים.
וְאֲשֶׁר הִשְׁנִי אֶל שְׁלוֹמִים וְעֲנָנָה,
אֲלֵיךְ, נַר הַעֲתִיד, בְּגִינוֹן עֵינֵי אָרִים.

כך מצא שטיינברג בשכלו הספקן, תנא דמסייעא' לנפשו המתלהבת עד לתעותועים, בע־מידה־מנגד זו, ועוד בטרם הספיק להכות שרשים בציון, בה ביקש מקלט ותיקון לשלהי בעוריו, עם מלחמת־העמים הראשונה, וכבר שב ויצא למשך כמה שנים, למערב.

עָרְבוּכ אַתְּכָה וְאֵיכָה
הַדִּיתְנִי לְמִן־מִקְסִים.

ג

שם, במערב, נודמנתי עמו מקרוב, קשרי הריעות, שגרקמו עוד בשנות המלחמה הרא־שונה, יסודתם — על כל פנים במה שנוגע לו — היתה, כמדומני, בזה שלא נעלמה ממנו, בן השלושים או, ההבנה שהיתה לי, הצעיר ממנו בשבע־שמונה שנים, לגבי האני הפנימי שלו, זו הוויתור הנסתרת, שלא נטלה כלל חלק ביחסים שבינו לבין הזולת והפקירה אותם לאַגוצנטריות של האדם החיצוני שבו, העובדה, כי מסוגל הייתי לאהוב את האדם הגנוט שבו — שהוא עצמו לא היה מסוגל כלל להראותו — על אף כל מעקשי אופיו הפתלתול והפסקני, עצם העוב־דה הזאת פעלה כי שטיינברג הנגלה גמל לי מין ידידות (במידה שהיה מוכשר לה בכלל) תחת האהבה שנודעה ממני לשטיינברג הנסתר, היחסים בינינו לא היו איפוא שוים מכל־וכל; ושטיינברג־הנגלה אף הוא עשוי היה לראות את עצמו נעלב, או מקופח, משום שפסחתי עליו, למעשה, כיון שצביון יחסי שלי מכוון היה רק אל אותו אדם פנימי ובלתי־נראה, שעמו לא יכולתי כמובן לדבר כלל. המגע־המשא האמיתי

לשלמות־חיים ולגילוי האחרית האנושית — ומצא גם את „מלת־הקסם: הנני“, שבכוחה נפתחים לפני היחיד שערי הכלל. להיפך מצביונו של ח. נ. ביאליק, שאמר לגאול את היחיד שבו על־ידי שימצא את המעיין שממנו שאב עוז ותנ־חומות העם, מחוללו, שאיפה מפורשת היא באַגוטיסטן כיעקב שטיינברג למצוא תחילה את המעיין הסתום, המשיב נפשו של היחיד התועה, כי אין ציח־הצמא גידה זה — יהודי בנפש, אך לא ברוח — יכול לתת משהו לעמו, כל־עוד נפשו עולפה משרב הבצורת שברוחו, כל־עוד לא זכה ללבלוב אישי של „האדם עץ־השדה“, שאינו נותן פירות אם הוא תם לגווע בעזובת־מלחה זו של שאיית־היחיד, בין קוצים ועקרבים ומראות־חלל מרמים.

יֵש תַלְוֹן פְּחוֹת, הַנְּשָׁקֶף
לְמִקּוֹם אֲשֶׁר שָׁם לוֹ לֹא קָרָא.
מַעֲבָר מִזֶּה — נִשְׁמַת אָדָם,
מַעֲבָר הַשְּׁנִי — מִקְוֶה.

וְנִמְשָׁךְ הָאָדָם בַּמְתָּשֶׁף
בְּפִעֵזוֹ, שְׁסִתְמו מוֹצְאָיו,
וְנִפְשׁוֹ לוֹ פָּרָה קְאֵלִם,
אִיזוֹ שָׁם לוֹ לְקַל אֲשֶׁר אָהָב.

וְהִנֵּה זֶה פָּא עִם חִידָתוֹ,
וּפְשָׁר רַק אֶחָד לְחִידָה:
כִּי יָצַד לְאִישׁ: אֶתָּה אֶחָד
וְטָאוֹת לְבָךְ יְחִידָה.

אֵל נְאוֹת פֶּל הַעוֹלָם יִפְתָּחוּ —
אֶת תָּא נִפְשׁוֹ פְּתַח קְרָאוֹשׁוֹנָה,
וּקְרָא בְלִשׁוֹן נִפְשׁוֹ וּלְאוֹרָה
אֶת חִידָת הַגְּמוּל וּפְתִירוֹנָה.

מַה תַּקְהִיל תְּצוֹצְרוֹת הַנְּאָלָה,
וּבְשׁוֹרָה לְרִיק מַה פְּלִיתָ?
לְמַדְהוּ מַה שִׁיג עֲשִׂבֵי קִבְרוֹ,
כִּם נִפְשׁוֹ תַגַּל אֶת אֶתְרִיתוֹ...

אל העמידה מנגד לכלל — עמידת אוהב רב־תביעות ועד־אופי, שלא אבה ולא יכול בכל־זאת להסתפק בהווית הכלל כפתרון לחידת היחיד — גלוותה בשטיינברג גם תכונת הספק

„יהודי“ זה, או בשווי משוט בנאות יאור-ויער בסביבות ברלין, אחרי שמיעת-הרצאות לפני הצהרים באוניברסיטה. שטיינברג, שלא קבע עתים להסתכלות בטבע, או לקליטת רשמים מן האמנות, ידע רק דרך אחת — מבית מגוריו אל בית-הקפה.

והנה גשאני לבי להעתיך עליו קישט דברי תוכחה: הלמאי מאבד הוא בידים את ימיו במכלאות הזולות ומהמם את עצמו בסמי המ-דומה! הלא טוב טוב כי יתעשה ויחלץ מן הכפיתות למדוחים ולשכרונם העצל, שסוף-סוף אינה אלא מין שיגרה שאינה שונה הרבה משיג-רת-החולין שנאות גפשו, שממנה הוא אומר להימלט, האין הוא סבור כי יש בזה, לאמיתו של הדבר, משום שעבוד להווית הבורגנות הזעיר-רה, שלא על מנת כך פנינו לה עורף? — חילו לרניסאנס עברי! אולם איש-הרני-סאנס חלילה לו לשקוע בשניות של דופי ובי-טול-היש ולוותר על מיזוג רוחו בחיים העולמיים ועל הגשמתה בהליכות חייו. רק הנאצל אוצל! אבל מלי נבלו על שפתי. בת-צחוק מרהר פיקחית, חינונית ונעויות ידיעה תהומית, כרוכה במבט של לגלוג-חיבה אבהי, ששום כלי נימוק-וטעם עליו לא יצלח — זו היתה כל תשובתו. כלומר: אפשר, אמת בפוך; אך כלום אמת נחוצה לי? וזו נתבדתה בעיני זה כבר... ואולי באותו הערב, בשובו למעונו בקאיזר-אליי המרוחקת והשקטה, כתב שורות אלה שכתוך „הסונטות מבית-הקפה“:

פה שיר נאָנזי ניקה, פה אור ובְּעִינֵי צִלְלִים,
מול נְשִׁים עוגבות-שָׁנָא מְאֻנֵי לא-אָפְלִים
ובְּקֶרֶב קֶמֶן רַב לְנֶפְשֵׁי אָשִׁיב דְּבָרִים.

אָךְ מִי זֶה יֹאמֶר לִי: יֵשׁ טוֹב מְזֶה — לָךְ שְׂמֵה?
קְדִיר-סְתִיִּים — אָפֶל, וּבְשֶׁקֶת-לַיִל נַעֲלָמָה
כָּל גְּרָרֵי חַיִּינוּ סְמֵתוּקִים וְסֵפְרִים.

ד

לא יצאו ימים רבים והוא חזר לארץ-ישראל. זיחה של ארץ-העתיד העתיקה קרא לו לשוב ממאפליית המערב המתבדה, המלא תשואות ולהגותרמית חולין של תועיל-לבב. — אבל הוא הביא עמו את ספקו הבוקי, חושף התהומות, ואת כפירתו אוהבת-המוחלט. ברם, עכשיו לא הירבה עוד להתהדר בגלימת ציילד-הארולד יהודי, הוויתו נעשתה כנה ופשוטה יותר, כאיש היושב

בינינו התנהל רק בלשון ההרגשה והסוגסטיה. בלי אומר ודברים, ולכל היותר במה שארשת-עינים עשויה לבטא בלי-משים. וכעוד המגע-והמשא הנגלה לובש לפעמים צורה של תביעת צדק ידידותית, או דעתנות שאינה נרתעת אפילו מפני ריב-שפתיים, יכול המגע-והמשא האמיתי ללבוש צורה של תוכחת-אהבה אילמת על בוזו שעות וימים במשחק קלפים, או אשקוקי, כצולל במין ניהיליוס שביאוש עטוף עשן-סיג-ריות ומכוסה אפר מר, אדום מבטיס-גחלים. פעמים שתוכחת-אהב שלי אורבת היתה לו בנתיב המסותר, שהוביל ברוחו מן התאוה אל „הנוחם“ (ממונחי שירת-החיים שלו); ויש שפג-עה בו כרגע שלבו היה נוקפו בגלל העוול שהוא עושה לעצמו, רגע שכתב:

בְּשֵׁתִי, אֶל חֶסֶד, מְשָׁבִיל סְפֵעֵתוּעִים,
שְׂרָאשוּ אוֹן-מְרָקָה נְסוּפוּ צְחוּק־תְּלוּנָה.

רק פעם אחת ויחידה נתתי לאהבתי ביטוי של דברי-כיבושים, בנסיוני התמים להטות את המפקיר-עצמו אל מעגלי הגונז-עצמו. הדבר היה בברלין, לפני חצי-יובל שנים.

עיר-הבירה השוקקה-מבליגה של הריפובלי-קה הוויימאריה, שזה אך החלה להתנער מן התדהמה הכפולה של שלום-התבוסה המר והנמ-הר ושל שואת אינפלאציה קרבה, איכסנה אז יהודים מכל הסוגים. ביאליק, שזה לא כבר בא מאודיסה, עסק כאן בהתקנת „דביר“, ומס-ביבו המתה עדה תאבת-חידוש של אנשים עב-רים, שלא שעו אל שנאת-ישראל המחלחלת סביבם ונתנו דעתם רק על מנעמי-חלוף, „מים גנובים“ מצנורות הקריה המעטירה, מצנטים קיקיוניים קנו נייר, בין שאר סחורות: אם אפשר יהיה להוציא ספרים עבריים — מה טוב, ואם לא, הרי אפשר למכור את הנזיר בריווח. היה, שמח' — ומאוד עגום.

שטיינברג — פניו לא הלכו ביריד הספרותי הזה, אבל הוא השכיל לקבוע יחס אל עצמו כאל אחד מורם מעם. את רוב ימיו, חוץ משעות חייו האישיים ורגעי היצירה, מבלה היה במין תתבוננות חטופה שבאגוטיזם אינטואיטיבי, בציד אשליות אמוצינולגי, או ארוטי, ובמשחק קלפים ואשקוקי ביציע של „רומאניש קפה“, המלא לו אדישות עשן-טבק ועירנות שבקצב-כרך סיני קופי. כאן היינו נפגשים לעת ערב, בצאתי מקוני-צרט-עוגב, „גֶדְסְטֵגִיס־קִירְכֶה“ שממול לבית-הקפה

אמיתה של התולדה. אבל כפול ראייה למשורר: רואה הוא את הדור הנובט כענף, אבל עם זה הוא רואה גם את הגזע, השותק בקשקשי סודו הקדמון. במקום השוני שם האחדות, אך לב המשורר נוטף יגון, בשאפו את צל הענפים והוא רחוק מאחיות-מבטחים בגזע המבוקע והקודר. אין אני יודע בשירתנו החדשה שיר קולע אל נקודות הבעיה וההכרעה של מערכי תחייתנו כשירו זה הקטן של שטיינברג:

הם אָהבו הָיוּ טְעוּגִים פְּעֻנְפִים,
וְתָלוּת הַמֶּזֶן כָּל פְּרִיָם עִם גְּבַה מִפְּטֻעֵינוּ;
מִשֶׁל חַיֵּיהֶם רַף קָשִׁים עָלִים רְפִים,
פְּרִילֵק בְּעֵזֵנוּ נִפְשָׁם, וְקַלְפָּה לְבַשׁ לֹא טָהִינוּ.

וְתַחֲתָם עוֹמֵד גִּזְע, וְעֵדוֹת יָמָיו שְׁפוּנָה
כְּטַבְּעוֹת־שָׁרְיֹן נִקְשׁוֹת פְּעִין חָחוּס הַנּוֹכֵל;
לְשֵׁד כְּלִיזְמוֹ מַחְרִישׁ וּבְכַפְּנוֹ שִׁבְחַת־מְלֹנָה,
וְנִבּוֹל שְׁרָשְׁוֹ יַחַד כְּמַחְשֵׁף־אֶרֶץ טִיבֵל.
(שם, עמ' שצ"ח)

שירו, שיש בהם מתכונת המשא של קדמוניו, שעם כל אופי המשל שבו הריחה בעצם הדבר, ביטוי הגות מפשיטה ונקיטת-עמדה רוחנית, יותר משהוא ציור-רגשות מוחשי ולירי; ומסותיו הקטנות, „הרשימות“, שבגן דוקא צילת הליריות הסובייקטיבית מרובה מחמתן האובייקטיבית טיבית של אידיאות — כאלה כן אלה דובבו אך ללבם של מעטים, העם התנכר לו: „הם ריחקו ממני כל אמן, ואזנם לא לי היא“, ומעת שיסד בית וחידש חיי-משפחה, התכנס עוד יותר בתוך קליפתו הזעפה — אבל מעד בלי-משים מדי צאתו מתוכה במסות של אישרעים להתרועע, משכיל אל הנפים, לשם חינוק מעמדו כעורך או סופר, ברם, נפשו כבר „זנחה הכל“, ובלילה, „בהקיצו — וקול בחשכה: קום, של את כוביך עד תומם ולכה“... הוא ידע כי כפירתו, הפוסלתו מלשיר שירת-פאתוס על טראגדיות האדם, היא הממעכת בגרונו גם את הברכה לאחיו עמלי הגאולה, זעמו על „הדור אשר הקיא את כל אשר קיוה“ — ובוז לקטני-המוחין, העושים להם מדרי שרד מאדרת-החווה הקרועה — שמו לו מחנק, ולבו נשבר, הוא הפך פניו אל קיר הבדידות — ויגוע.

לבדו על החוף ופניו אל קצוי הים.
עכשיו היה יסוד ההבלות (שבאהבה עצ-
מית) הולך ופוחת בו, ולעומתו היה יסוד הגא-
וה (שבאהבת המוחלט) הולך ומתרבה בקרבו.
אכן שני הפכים הם בנפש — מה היטיב להג-
דירם פול ואלרי: ההבלות שואפת להיות ככל
האתרים, ואילו הגאווה שאיפתה להיות שונה
מכל האחרים — הגם כי יכולים הם לדור
בכפיפה אחת. שני מיני פחד מפני החדלון הם
בנפש: האהבה העצמית וההבלות בזה — פחד
גשמי מפני החדלון היחסי, החברתי; והגאווה —
הפחד הרוחני מפני החדלון המוחלט, מפני עלבון
הגדול של האני, זה המות, שלפניו הכל שוים,
ללא כל זכות ליחוד-האישיות. ושטיינברג נותן
אמונתו מעתה לפחד הרוחני, אבי כל יצירה
בנפש. הרגשת המות לקחה מעתה את מקום
הרגשת הקיפוח. מדרגת הרוחנית נתעלתה.

אבל עם העברת גאותו אל השטח הרוחני
הפנימי — משהפכה הגאווה לגאון — נתמעט גם
אותו ניגוד יסודי, ששימש, בקודת-יקוד' ליצי-
רתו; ומשפחתה ההתנגשות בין יסודות אישיותה,
שוב לא התמלטו הניצוצות באותו הברק המפ-
תיע, החי ובלתי-אמצעי, שכל-כך היה לוקח את
הלב קודם לכן. זיקי שירתו האחרונים היו כמו
לוחשים, ותחת המלופן נראה בהם עתה כעין
אודם, כאדם שבמבט האיש, שלבו בוכה בו
במסתרים.

השקט, שידע עכשיו, היה ממין השקט שאדם
שומע כקול הבא מעברו השני של האופק, שלוח
לא ידע.

מן הצד ישב, בתוך הגולה שעלתה לתל-
אביב, ורשת חזונו פרושה על תלמי חלומנו
העולה ועל שתילי שאריתנו המשרישה. כעין
מבוכת-תכלה התגנכה אל לבו, חכם התהיה
הדקה:

כָּבֵד קֵלָה רוּחַ נְעוּרַי וְתַדְשׁ בִּי לֹא קָם; / בְּעֵצִים
יָמֵי מֵי קִינֵי כְּיֹרְדֵים / אֲשֶׁר מִפְּרִשׁוֹ נִרְדָּם
בְּשֶׁרְבִצְהֶרִים — — / כִּי רִיק אָנֹכִי דוֹלָה
מִנְּבִי תְהוּם נְחִים.

על גבי מסכת חזונו הוא רואה את מפעל
התחיה במיעוטי-דמות, רוחו עצובה — ופקוחה
לרווחה. לא ראי העושים במלאכה כראי החווה
ומעמיק-הפיסה. יש אמת לדור — והיא לא